

Debreceni Szemle, 2004
Gábrity Molnár Irén

A vajdasági magyar felsőoktatás helyzete és intézményfejlesztésének időszerű problémái

Bevezető gondolatok

A magyarok népességcsökkenése a Délvidéken nem csak az alacsony natalitás és asszimiláció következménye, hanem a nagyméretű elvándorlásé is.¹ E fogyasztás megfékezéséhez hozzájárulna a teljes magyar anyanyelvű iskolahálózat kiépítése a Vajdaságban. A magyar fiatalok magas szintű iskolavégzettsége, szaktudása, munkalehetőségei, vállalkozási lehetőségei a magyar közösség megmaradásának záloga.

A vajdasági magyar kulturális és politikai értelmiség összefogásával kidolgozható lesz olyan megmaradási stratégiai terv, amely biztosíthatja a Délvidéken élő magyarok megmaradását és folyamatos együttműködését az anyaországi intézményekkel.

1. A magyar oktatásban résztvevő diákok megoszlása

Az iskolastatisztika a 2000/2001-es tanévben a következőket mutatja:

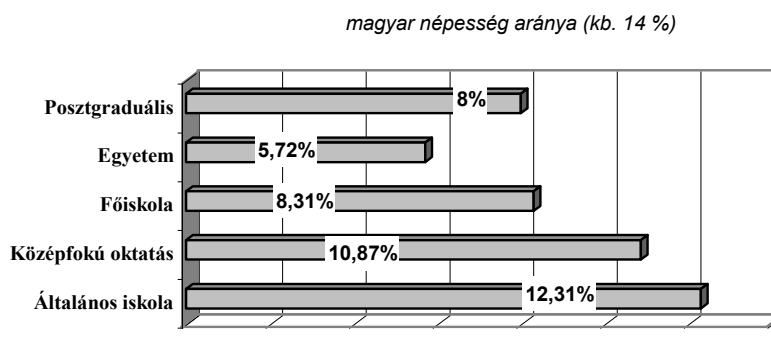
Iskolaszint	Magyar tanulók száma	Magyar iskolában tanul	Szerb iskolában tanul	Szerb iskolában tanul %
Általános iskola	23 722	19 210	4 512	19
Középiskola	9 113	6 183	2 929	32
Főiskola	816	Részben magyarul 327	489	60
Egyetemi kar	2 032	Részben magyarul 610	1 422	70

Ha ilyen rohamosan csökken a magyar tanulók száma és a magyarul tanulók aránya is, akkor 10–15 év múlva csak azokban a vajdasági helységekből lehet fenntartani a magyar tannyelvű oktatást, amelyekben a magyarság összlétszáma 3000–3500 főt tesz ki. A színmagyar tagozatú oktatást azonban csak az 5000–6000 főt számláló helységekből lehetne megvalósítani.

¹ Részletes adatok: Fészekhagyó vajdaságiak, Magyarságkutató Tudományos Társaság tanulmánykötete, Szabadka, 2001.

Az alábbi táblázatot egy kis korrekcióval (a magyar lakossági részarány Vajdaságban 14%) a Határon Túli Felsőoktatási Fejlesztési Programiroda (Budapest, Professzorok Háza) munkatársaitól kölcsönöztem:

A magyar diákok aránya különböző oktatási szinteken

1.1. A tanulói bázis

A 8 községben, amelyekben magyar önkormányzatok alakultak ki, összesen 15 165 magyar általános iskolás tanuló van, míg a többi községben, szórványban összesen 8557. Míg a 7 tömbhöz tartozó községben, melyekben középiskolai tanítás is folyik 5725 magyar ajkú középiskolás tanuló jár iskolába, a többi szórványhoz tartozó községben összesen 3388. Jellemző, hogy a szórványban elsősorban az oktatási minisztérium és a helyi önkormányzatok nem megfelelő hozzáállása miatt kedvezőtlen az általános és középiskolák hálózata (a magyar tagozatok, szakok nem felelnek meg a piaci igényeknek), ami miatt igen sok magyar ajkú tanuló szerb osztályokba jár.

Az érettségiző középiskolások száma megmutatja kik azok, akikre az egyetemeken és főiskolákon is számíthatunk. A 2001/2002 iskolaévben összesen 994 magyar érettségizőnk volt, akik végig magyarul tanultak az iskolában. Az iskolastatisztika szerint legtöbb magyar érettségiző a következő vajdasági községekben várható: Szabadka (385), Zenta (150), Topolya (97), esetleg Becse (82). Már Nyugat-Bácskában csak Zombor nyújtott 2002-ben 51 érettségizőt. Továbbá, Adán 43, Kanizsán 39 és Csókán 25 magyar érettségizőnk volt. Sajnos a szórványban (Nagybecskerekben 59-en érettségiztek 2002-ben), de még Újvidéken (63 érettségiző) is évente nem túl nagy a magyar érettségizők száma². Annak ellenére, hogy Újvidéken és Becskerekben viszonylag kielégítő a magyar nemzetiségű diákok száma (a lakosság nemzetiségi összetételét figyelembe véve), a magyar tannyelvű képzéssel összevetve kiderül, hogy a két község fiataljainak döntő többsége

2 Az adatokat a községek jutatták el a Vajdasági Tartományi Oktatási Titkárságba.

szerb tannyelvű oktatásban vesz részt, Újvidéken alig 26, Becskerekken pedig 33%-uk jár magyar tannyelvű osztályba a középiskolában. A többi község – melyek a tömbmagyarság területi határai között vannak – tanulói szinte kivétel nélkül magyar tannyelvű képzésben részesülnek, míg a szórványnak tekinthető Közép- és Dél-bánáti, valamint a Dél-bácskai települések diákjainak 71%-a tömbmagyar területen jár középiskolába.

A felsőoktatás hallgatói bázisát jelentő magyar nyelven tanuló érettségiző diákok szinte kizárólag Észak-Bácskához (Szabadkához) köthetők, tehát a magyar nyelvű felsőoktatásnak kiemelkedő bázisa található itt. Ugyanakkor a jelenleg évente 1000–1500 érettségiző hallgató a felsőoktatás fejlesztés korlátait is jelentheti, hisz így az új intézménybe jelentkezők száma nem valószínű, hogy meghaladja évente az 500 főt.

Az Észak- és Nyugat-bácskai és Észak-bánáti községekből évente körülbelül 700 érettségiző kerül ki. Tapasztalataink szerint, a felvételik után több mint a fele be is kerül a felsőoktatási intézményekbe. Főleg a szabadkai, újvidéki és a magyarországi karokat választják. A valamikor népszerű belgrádi és a zágrábi karok most lemorzsolódtak. A háborús évek során leszűkült a fiatalok mozgásterét. A Közép-, Dél-bánáti és Dél-bácskai érettségizők (évente kb. 250) nagyobb része az újvidéki karokat választja a közelsége miatt. A magyar diákok száma viszonylagosan nagy a szabadkai Közgazdaságtudományi Karon és a Műszaki Főiskolán, mert a magyar tannyelvű oktatás fejlesztésével ezek a karok vonzzák a magyarokat, de a munkaerőpiacon is elfogadható e két szak. Ha az Észak-bácskaiak a Magyar Tanszékre, vagy az Orvosi-, Műszaki Karra szeretnének beiratkozni, leutaznak Újvidékre, vagy átmennek Magyarországra.

2. Felsőoktatás a Vajdaságban

2.1. A magyar nyelvű felsőoktatás eddigi gyakorlata

Hosszabb távon aggasztó a magyar ajkú hallgatók számának csökkenése, hiszen 1966/67-ben a magyar főiskolai és egyetemi hallgatók száma 4364-volt, tehát, több mint kétszerese a mai számuknak. A vajdasági magyar politikai közvélemény szándékos jogtiprásként fogta fel azt az 1993-as szerbiai kormányhatározatot, amely a magyar tanítók képzését Szabadkáról Zomborba helyezte át, egy időben a tanítóképzés egyetemi szintűvé emelésével. Mint ismeretes, Szabadka a vajdasági magyarság központja földrajzi, szellemi és demográfia szempontból egyaránt, ezzel szemben a szerb, horvát, magyar hármashatár közelében levő Zombor és környéke alig 10%-ban magyarul lakta – ennek következtében rohamosan csökkent a magyar hallgatók jelentkezése a tanítói szakra. Az idén a szabadkai önkormányzat kérvénnyel fordult a Tartományi Oktatásügyi Titkársághoz egy

önálló Pedagógiai Kar megnyitása érdekében. Reméljük, hogy **őszre** már beiratkozhatnak Szabadkán magyar óvónők, tanítók és egyszakos tanárok is.

Összegezve, a magyar főiskolások és egyetemisták száma az összes hallgatók számához viszonyítva így alakult:

	1964	1984	1992	2001	2001
	Felsőoktatás (főisk+egyet)	Felsőoktatás (főisk+egyet)	Felsőoktatás (főisk+egyet)	főiskola	egyetemi karon
Magyar hallgatók % aránya az összes hallgatókhoz képest	4,8	10,3	6,7	7,33	5,87
A magyarság % aránya Vajdaság lakosságában	23,86	18,94	16,9	15 alatt (becslés)	15 alatt (becslés)

2.2. A felsőfokú intézmények statisztikája Vajdaságban – 2000/2001 illetve 2003/2004 iskolaévek.

A Vajdaság 9 főiskoláján összesen 239 tanár dolgozott 2000-ben, közülük 7,86% magyar. A 2000/2001-es tanévben a 10.083 főiskolai hallgató közül 838, vagyis 8,31% volt magyar nemzetiségű. Az 1999/2000-es tanévben 910 főiskolai hallgató szerzett oklevelet a Vajdaságban, ebből 106 (11,65%) magyar. Kétnyelvű: részben magyar, részben szerb oktatásban 423 hallgató részesült, ami a magyar hallgatók 50,12%-a (az újvidéki és a szabadkai óvóképzőn és a szabadkai Műszaki Főiskolán).

Az Újvidéki Egyetem (1960-ban alapult állami intézmény) 13 karán (67 szakon) 2107 tanár és munkatárs dolgozik, közülük 8,27% magyar. A hallgatók státusa csak kétféle lehet: államilag támogatott, vagy önköltséges. Az önköltségesek tandíja karonként változik, attól függően, hogy ex-katedra előadásokat hallgat (olcsóbb), vagy pedig sok a laboratóriumi órája (drágább, mint például az orvosi kar)³.

A jelenleg tapasztalt aránytalanságokból kifolyólag, amelyekre a fentiekben rámutattunk, a főiskolákra 2000/2001-es tanévben viszonylag kevés magyar hallgató iratkozott be. A 10 083 főiskolai hallgatónak 80,1%-a szerb nemzetiségű volt és csak 8,3%-a magyar (838-an). A főiskolai előadók száma 239 volt, ebből 74,0% szerb nemzetiségű és 7,9% magyar. Az egyetemeken 34 338 egyetemista tanult a 2000/2001-es tanévben. Ezeknek 71,0%-a szerb nemzetiségű volt, és csak 5,7%-a magyar (1965 hallgató). Posztgraduális képzésben 952-en vettek részt, de csak 8,0%-uk magyar. Az újvidéki egyetemen összesen 2107 egyetemi

3 Így például a Közgazdasági Karon a tandíj 2001-ben egy évre 27 000 dinár (450 EURO), amit két részben fizettek be. A Tanítóképzés elsősök ugyanakkor 18 000 dinárt fizettek be (4 részben), vagyis 300 eurót.

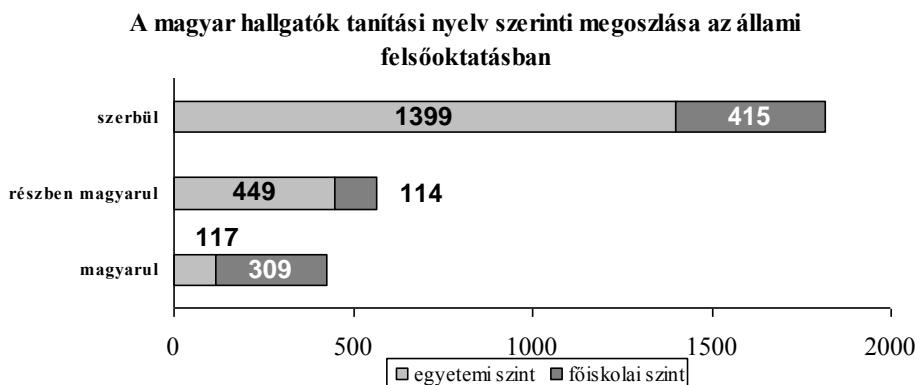
tanár és előadó oktató állandó munkaviszonyban, de 71%-uk szerb nemzetiségű volt, és csak 7%-uk magyar.

A magyar hallgatók megoszlása karonként (2003-ban), ahol folyik magyar nyelvű oktatás (teljes, vagy részleges), a következőképpen alakult:

Közgazdaságtudományi Kar, Szabadka – 636 magyar hallgató
 Műszaki Főiskola, Szabadka – 444 magyar főiskolás
 Bölcsészettudományi Kar, Újvidék – 239 m. hallgató
 Tanítóképző Kar Szabadkai Kihelyezett tagozata – 168 m. hallgató
 Építőmérnöki Kar, Szabadka – 105 m. hallgató
 Óvóképző Főiskola, Szabadka – 94 m. főiskolás
 Művészeti Akadémia, Újvidék – 51 m. hallgató
 Óvóképző Főiskola, Újvidék – 21 m. főiskolás

A két magyarországi főiskola kihelyezett tagozata, pontosabban konzultációs központja szintén több mint száz magyar hallgatót fogadott be: a Szent István Egyetem Kertészettudományi Kar – Budapest Kertészmérnöki Szak (zentai) Határon Túli Levelező Tagozatán 166 diák tanul (eddig kb. 80-an diplomáztak), a Gábor Dénes Informatikai Főiskolán Szabadkán pedig kb. 162-en (több mint 20-an diplomáztak).

A magyar nemzetiségű hallgatók anyanyelvükön való tanulásának lehetőségével nem lehetünk megelégedve. Az összes magyar hallgató 32%-a tanul anyanyelvén. Csak két állami felsőoktatási intézményben van teljes magyar nyelvű oktatás: a Tanítóképző Karon és a Műszaki Főiskolán Szabadkán. 2000-ből a magyar hallgatók tanítási nyelv szerinti megoszlását szemlélteti a következő ábra (2000/2001 iskolaévben):

Áttekintve régióink felsőoktatási rendszerét látható, hogy önálló, autonóm magyar oktatási rendszer nincs, a teljes hálózat az Újvidéki Egyetemen belül található. Intézményesített magyar felsőoktatás itt sem működik, csak annak részleges jegyeit találjuk meg az Egyetem bizonyos karain, illetve a szabadkai főiskolákon. A szabadkai és zentai kihelyezett magyarországi főiskolai próbálkozások nem akkreditáltak Szerbia területén, és csak részben illeszkednek az itteni felsőoktatási rendszerhez, ennek ellenére diplomáik honosítása elkezdődött.

Természetesen a vajdasági tudományos értelmiség a tudományos munka olyan európai szintjére vágyik, amely mindenkor bekapcsolja őket a nemzetközi akadémiai életbe. A jövő tudományos munkatársainak utánpótlását, a tehetséges fiatalok továbbképzését és a tudományos kutatómunkát minden egyetemi karon, illetve tanszéken követnünk kell.

2.3. Szakok, szakmák szerinti megoszlás

A vajdasági állami felsőoktatásban szakmák szerinti magyar hallgatói megoszlás (2000/2001)

Szakma	Összes hallgató	Magyar hallgató	Összes hallgatói létszámhoz viszonyított százalékos arány
Összesen	44 421	2803	6,31
Mérnök (műszaki)	10 735	862	8,03%
Diplomás közgazdász, üzleti főiskola	10 948	604	10,95%
Tanító, óvónő	2 996	343	11,45%
Bölcész	3 619	254	7,02%
Természettudomány	3 650	235	6,44%
Orvos	3 090	164	5,31%
Mezőgazdasági	3 637	146	4,01%
Jogász	4 013	97	2,42%
Művészet	696	61	8,76%
Testnevelő	1 037	37	3,57%

A fenti adatokból kiemelhető:

- A legtöbb magyar hallgató a közgazdász-, mérnöki (műszaki)- és pedagógiai képzésben vesz részt, amiben nyilván szerepet játszik a képzések földrajzi közelsége is (Szabadka és részben Újvidék).
- A pedagógusképzés területén is nagyobb arányban vesznek részt a magyar nemzetiségűek (főleg a tanítóképzés esetében), ez azonban mégsem jelenti azt, hogy a magyar nyelvű oktatók kérdése megoldott lenne, hiszen egyrészt ezek a hallgatók *nem magyar nyelven tanulnak* (tanárképzés a Természettudományi Matematikai Karon), másrészt pedig számuk *egyenlőt-*

lenül oszlik el az óvodapedagógus és a középiskolai tanárképzés között; míg előbbinél kielégítő a pedagógusok száma, az utóbbinál egyes szakok esetében már súlyos tanárhiány tapasztalható.

- A jogászképzés területén, sőt az egyes bölcsészeti szakokon és a mezőgazdasági képzésben is a magyar hallgatók alulreprezentáltságával találkozunk.

Magyar oktatói megoszlás szakok szerint (2000/2001)

Szakma	Magyar oktató	Magyar oktatók százalékos megoszlása (kikerekítve)
Összesen	203	100
Mérnök (műszaki)	41	20
Természettudomány	35	17
Orvos	34	16
Bölcsész	24	11
Tanító, óvónő	21	10
Közgazdász	20	10
Mezőgazdasági	20	10
Jogász	12	6
Testnevelő	5	2
Művészet	2	1

Részben kielégítő a felsőoktatási káderek száma a mérnöki, természettudományi és orvosi szakokon. Nagy a hiány a jogi- és minden társadalomtudományi szakon.

3. Konklúzió helyett:

a Vajdasági magyar felsőoktatás intézményfejlesztésének lehetőségei

A jelenlegi állami felsőoktatási helyzet alapján, a magyar tannyelvű felsőoktatás a következő karokon, szakok esetében létezik:

- Anyanyelvi oktatás:
  - Szabadkán: *Műszaki Főiskola*
Tanítóképző Kar – jelenleg kihelyezett tagozat
Gábor Dénes Főiskola – kihelyezett tagozat
  - Újvidéken: *BTK - Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék*
  - Zentán: *SZIE Kertészeti Főiskola - kihelyezett tagozat*
- Részben magyarul:
  - Szabadka: *Közgazdasági Kar,*
Építőmérnöki Kar,
Óvóképző Főiskola
  - Újvidék: *Művészeti Akadémia*
Óvóképző Főiskola

- Szerb nyelvű oktatás

Újvidék: *Technológiai Kar, Bölcsészettudományi Kar, Természettudományi-Matematikai Kar, Mezőgazdasági Kar, Orvostudományi Kar, Jogi Kar, Műszaki Tudományok Kara, Testnevelési Kar, Ügyviteli-gazdasági Főiskola*

Nagybecskerek: *Mihajlo Pupin Műszaki Kar*

- Magyarországon tanuló vajdasági hallgatók

A vajdasági egyetemisták, főiskolások 35%-a tanul Magyarországon, s ezen hallgatók esetében igen alacsony a hazatérési ráta is, 20% körüli. *Magyarországi felsőoktatási intézményekben, 2002-ben 1655 fő tanul*, ezek közül mintegy 500 állami ösztöndíjjal, a többség – közel 70% – költségtérítéses képzésben vesz részt. Ezáltal *a vajdasági magyar közösség évente 300 diplomás értelmiségiről kénytelen lemondani*, akik Magyarországon vagy Nyugaton keresnek maguknak egzisztenciát és nem a vajdasági magyar értelmiség utánpótlását szolgálják. Ha a vajdasági magyar értelmiséget itthon szeretnénk tartani, biztosítani kell számukra a teljes magyar oktatást, óvodától egyetemig!

Ebben segíthet a megfelelő ösztöndíj politika is, ami kétirányú lehet:

- a) A vajdasági karokon és főiskolákon tanítók és tanulók ösztöndíjazása, tan-szerpótlása;
- b) Magyarországon tanulók ösztöndíjazása: részképzés, továbbképzés, szakosítás, doktorandusok képzése.

A háborús években a gyakorlat és az igény a Magyarországon tanulás volt, ami miatt nagy mértékű lett az értelmiség és a fiatalok elvándorlása. Újabban növekszik az érdeklődés az otthonmaradás és az otthoni tanulás ösztöndíjazása iránt.

4. Megoldási lehetőségek

Elsősorban fontosnak tartom az állami felsőoktatás keretein belül a magyar nyelvű képzés fejlesztését, önálló tagozatok indítása révén (indokolt esetben kar, vagy katedra és lektorátus intézményével) minél több helyen, szakon, képzésben:

- *Az Újvidéki Egyetem egyes karain*, ahol nagyobb a magyar hallgatók aránya és a tanári bázis is rendelkezésre áll, minél több tantárgy magyar nyelven történő oktatása, illetve magyar csoportok, lektorátusok⁴ létesítésének kezdeményezése.

4 A nyelvi lektorátusok a nemzeti kisebbségekhez tartozó egyetemi hallgatók számára a szakkifejezések anyanyelvükön történő elsajátítását szolgálja. Anyanyelvű egyetemi jegyzetek kiadására is jogosult.

- A meglévő állami struktúrán belül egy az Újvidéki Egyetemről leváló ún. *Szabadkai Állami Egyetem* létesítése. Az ún. „omnibusz”⁵ törvény elfogadásával tartományi szintre került az állami egyetem létrehozásának jogköre is. A Szabadkai Állami Egyetem létrehozásához a jelenleg érvényben levő törvény szerint három karra van szükség: Közgazdasági Karra; Építészeti Karra; esetleg egy kari szintre emelt Politechnikumra, vagy Műszaki Karra, majd a létesítendő Pedagógiai Karra (benne az egyszakos tanárképzésre), ami felölelné a már létező Szabadkai Óvóképzőt és a Zombori Tanítóképző szabadkai kihelyezett tagozatát.

A jugoszláviai jogszabályok a vajdasági felsőoktatási intézmények létrehozására és működtetésére vonatkozóan jelenleg kettős, tartományi és köztársasági hatáskört írnak elő. Az „omnibusz” törvény szerint a tartományban lévő állami egyetemek alapításának joga az autonóm tartomány hatáskörébe tartozik. A 2002-es évi törvényhozásban pozitív tendencia tapasztalható a kisebbségi és a magánoktatást szabályozó rendelkezések terén. A szerb oktatási rendszert jelenleg (2002-ben) az alábbi törvények szabályozzák:

1. Kisebbségügyi törvény (2002)
2. „Omnibusz” törvény (2002)
3. Egyetemről szóló törvény (2002)
4. Főiskoláról szóló törvény (1992)
5. A tanítóképző egyetemekről és a pedagógiai akadémiák és főiskolák tevékenységének megszüntetéséről és módosításáról szóló törvény (1993)

A **szerbiai** felsőoktatás jogi szabályozásának néhány jellemzője:

- igen gyenge az átjárhatóság az egyetemek és főiskolák között, működésüket külön törvények szabályozzák,
- az egyetemi tanulmányok időtartama 8–10, a főiskolai 6 féléves,
- egy egyetem minimum 3 karból áll.

Az Egyetemi Törvény szerint az akkreditációs bizottságnak megfelelő, ún. Köztársasági Felsőoktatás Fejlesztési Tanácsot a Köztársasági Kormány hozza majd létre. A Tanácsot az egyetemek rektorai és rektorhelyettesei alkotják majd, valamint tíz személy, akiket a Kormány delegál. A törvény szerint az egyetemalapítás vagy akkreditálás háromlépcsős folyamat. Az egyetem alapításának eljárása az alapításról szóló elaborátum elkészítésével, majd ennek jóváhagyásával kezdődik. Az elaborátummal való egyetértésért az Oktatási Minisztériumhoz, jóváhagyásért a *Köztársasági Felsőoktatás Fejlesztési Tanácshoz (KFFT)* kell fordulni. Az elaborátumnak tartalmaznia kell az alábbiakat:

5 Törvény az autonóm tartomány bizonyos illetékességeinek a kijelöléséről, amelyet 2002 tavaszán fogadott el a Szerb Képviselőház.

- az egyetem, vagy kar alapításának indokait, indokoltságára vonatkozó érveket;
- azokat a feltételeket, amelyeket az alapító biztosít a munka és tevékenység megkezdésére;
- a tanulmányi tanterveket és programokat.

Tekintettel arra, hogy a szabályozás, illetve a lehetőségek szempontjából nincs különbség a természetes vagy jogi személy által történő alapítás között, mérvadó lehet a vajdasági magyar közvélemény egybehangzó véleménye, hogy magánszemély(ek) helyett egy vagy több jogi személy bevonása indokolt az alapításba. Ilyenek lehetnek:

- a két vajdasági magyar tudományos társaság együttesen (Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, Magyarságtudós Társaság), egyéb civilszervezetek;
- egyházak, aminek Vajdaságban nincs tradíciója,
- magyar önkormányzatok.

A jugoszláv jogszabályok a belföldi alapítást preferálják: külföldi jogi személy csak egyetemi szintű kart (Fakultás) alapíthat, míg belföldi jogi személy egyetemet is. Külföldi egyetemek kihelyezett tagozatainak témakörét nem tárgyalja a Törvény. Egy kar tevékenységét csak akkor kezdheti meg, ha eleget tesz az alábbi oktatói, tárgyi és anyagi feltételeknek:

a) oktatói állomány

- teljes munkaidővel az oktatók kétharmada az indítandó kar alkalmazásában kell, hogy legyen (illetve okirati nyilatkozatban kell vállalniuk alkalmazásukat);
- művészeti főiskolák esetében az oktatók felének kell főállású alkalmazásban lennie (illetve okirati nyilatkozatban kell vállalniuk alkalmazásukat).

b) tárgyi feltételek

- jelenleg még a Szerb Oktatásügyi Minisztérium határozza meg;
- két idevágó miniszteri rendelet szabályozza: az állami alapítású egyetem munkafeltételeiről szóló rendelet (1995. március 31.) és az állami alapítású főiskolákra vonatkozó, a tanulmányi költségekhez való állami hozzájárulás mércéit tartalmazó rendelet (Hivatalos Közlöny 1995/10.).

c) anyagi feltételek

- be kell mutatni a tervezett hallgatói létszám szerinti első tanulmányi évfolyam költségeinek fedezetét szolgáló összegről szóló bankkivonat, banki bizonylatot.⁶

⁶ A hatályos Egyetemi Törvény nem rendelkezik arról, hogy egy kar létrehozásához hány szakra és hallgatóra van szükség. Az állami karokra beiratkozó hallgatók létszámát évente külön rendelettel szabályozza a szerb kormány, ezekben a hallgatói létszám évente és karonként nagyon eltérő.

Magyarország és a volt-Jugoszlávia között a nyolcvanas évek első felében kötöttek olyan bilaterális kulturális egyezményeket, melyek kiterjedtek az oklevelek honosítási és ekvivalencia kérdéseire is. Szerbiában volt hivatkozás ezekre az egyezményekre a honosítást igénylők részéről, de nem minden esetben tartották be a magyar egyetemeken szerzett oklevelek honosítási szabályait. Előfordult, hogy egyes karok tantárgy, vagy oklevél-ekvivalencia kérelmeket alapos indok nélkül utasítottak el. Ennek oka a honosítási eljárás gyakorlatában rejlik. A honosítást a megfelelő karon kell kérelmezni, amelyről az adott Kari Tanács dönt. A honosításnál figyelembe kell venni azon ország oktatási rendszerét, melyben a kérelmező az oklevelet megszerezte, a tantervet és programot, a tanulmányok időtartamát, az oklevél által biztosított jogosultságokat. A két ország oktatási rendszere azonban jelentősen eltér egymástól, ezért sokszor nehézkes a honosítási eljárás.

Az „omnibusz”⁷ törvény meghozatala után a vajdasági felsőoktatás kettős hatáskörbe került: tartományi és köztársasági hatáskörbe. Az „omnibusz” törvény értelmezése⁸ alapján a tartományban lévő állami karok alapításának joga az autonóm tartomány hatáskörébe tartozik, amire Szerbia Oktatásügyi Minisztériumának rá kell bólintania.

5. Javaslatok⁹

A magyar szakok és az egyes helyszínek különböző szempontú vizsgálata alapján a felsőoktatás fejlesztésére a következő javaslat is szakmai vita tárgyát képezheti¹⁰:

- *Multietnikus (magyar–szerb–horvát) egyetemfejlesztés Szabadkán*: a beiskolázási adatok, földrajzi fekvés a már meglévő demográfiai és oktatási potenciál (tanári állomány) alapján.
- A vajdasági magyarság létszáma¹¹ és iskolázottsági szerkezete¹² a továbbra is fennmaradó elvándorlás mellett¹³ nem biztos, hogy „elbír” egy magyar nyelvű oktatásra is törekvő állami egyetem mellett még egy teljes egy magán fel-

7 Törvény az autonóm tartomány bizonyos illetékességeinek a kijelöléséről

8 A törvény szövege nem differenciálja az állami és a magán egyetemet, általánosságban az egyetemről szól, de a felsőoktatási törvényekkel összhangban kíván rendelkezni, innen következik a törvény szövegének fenti értelmezése.

9 Határon Túli Magyar Felsőoktatás Programiroda, Budapest – tervezete, 2002.

10 A szakmai vita megszervezése a Vajdasági Magyar Nemzeti Tanács feladata is lehetne.

11 A legújabb lakosság összeírás szerint, 2002-ben: 293 299 magyar él Szerbiában, vagyis Vajdaság lakosságának kb. 14%-a.

12 Lásd Mirmics Károly és Gábrity Molnár Irén erre vonatkozó tanulmányait a Magyarságkutató Tudományos Társaság könyvtársorozatában: Vajdasági útmutató (1998), Vajdasági marasztaló (2000), Holnaplátók (2002) és a Kisebbségi létjelenségek (2003).

13 Lásd az MTT könyvsorozat 4. kötetét: Fészekhagyó vajdaságiak (2001).

sóoktatási intézményt. Egyes szakok *indokolatlan konkurenciát, felesleges párhuzamosságot jelenthetnek* az állami és a magán intézmények magyar nyelvű képzésében.

- A kétszakos tanárképzés a vajdasági értelmiség egybehangzó véleménye szerint a legsürgetőbb feladat. Biztosítható lenne a Szabadkai Állami Egyetemen a magyar nyelvű tanító és tanárképzés, egy Pedagógiai fakultás megnyitásával.
- A felsőoktatás fejlesztése nem korlátozódhat kizárólag néhány szakra vagy karra, mert olyan rugalmasan illeszkedő modellre van szükség, amely a felsőoktatás Európai tendenciáit is követi. Az Újvidéki Egyetemen minél szélesebb magyar nyelvű képzés szorgalmazását, magyar csoportok, lektorátusok újraindítását tervezzük elsősorban a társadalomtudományok területén *tudományos, kutatási háttér* biztosításával, Szabadkán, Újvidéken és Zentán.
- A tanulói bázis biztosítása végett 2003-ban Szabadkán és Zentán megnyílt két állami önálló *magyar gimnázium*, amely speciális tantervvel szolgálhat a tehetségek részére.
- A földrajzi közelség, a szegedi egyetem nemzetközi színvonalának kihasználása érdekében olyan *magas költségigényű szakmák* (mint pl. orvosi, egyes természettudományok) vagy olyan speciális, de ugyanakkor nemzetközi standardokra épülő, elméletibb szakok esetében (mint pl. pszichológia, szociológia, gyógypedagógia), *ahol nincs esély magyar tannyelvű képzés beindítására a kis létszám miatt*, indokolt lehet – a korábbiaknál feszesebb és hatékonyabb ösztöndíjrendszer mellett – *szervezett formában, akár csoportok révén magyarországi teljes vagy részképzés* szülőföldi szakmai gyakorlatokkal, illetve az Újvidéki Egyetemmel történő együttműködés révén, kettős képzés kialakításával.

A vajdasági magyar felsőoktatás optimális terve

1. alternatíva: Szabadka–Újvidék–Zenta háromszög, vagyis a Szabadkai Állami Egyetem. Ide tartozna a mérnök-, menedzser- és a pedagógusképzés.

Szabadkán:

- Pedagógiai Fakultás (Óvóképzés, Tanítóképzés és kétszakos tanárképzés elemi iskolákba) – alapítás alatt a tartományi szerveknél
- Politechnikai Kar (Építőmérnöki Kar és a Műszaki Főiskola egyesülésével, esetleg mind két kar külön) – alternatív elképzelések
- Közgazdaságtudományi Kar (keretein belül a magyar Üzleti Főiskola)
- legalizálni a Budapesti Gábor Dénes Főiskola kihelyezett tagozatát;

Zentán: BSzIMK – Kertészeti Főiskola legalizálása (tervbe véve);

Maradna az Újvidéki Állami Egyetem kereteiben a tanár és színészképzés:

- Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék a BTK-on,
- Természettudományi – Matematikai Karon – tanári szakok részben magyarul

- Művészeti Akadémia – magyar színészképzés minden második iskola-
évben
  - Lektorátusok,
  - Magyar Felsőoktatási Kollégium.
2. alternatíva: Magyar (magán) Egyetem, magyarországi segítséggel, ha a meg-
növekszik az évenként beiratkozó magyar első évesek száma (jelenleg kb. 500)
és nem konkurál az állami karokon magyarul tanulókkal.

Felhasznált irodalomjegyzék

1. Dr. Tóth Lajos: Magyar nyelvű oktatás a Vajdaságban 1944-től napjainkig, Életjel Könyvek Szabadka, Szabadegyetem és a Magyarságkutató Tudományos Társaság kiadása, 1994.
2. Anyanyelvű oktatásunk, Magyarságkutató Tudományos Társaság, Szabadka, 1997. (szerkesztették Gábrity dr. Molnár Irén és Mirnics Zsuzsa) – 298 oldal.
3. Vajdasági útkereső, Magyarságkutató Tudományos Társaság, Szabadka, 1998. (szerkesztette Gábrity dr. Molnár Irén és Mirnics Zsuzsa) – 334 oldal – a tartalomból: Kutatások a Jugoszláv társadalmi környezetről, magyar kisebbség iskolázottsági szintjéről, pedagógushiányról, nyelvhasználati jogokról, nyelvhasználatról, szakmai feltételeiről Vajdaságban – a vajdasági iskolák, diáksegélyzők, kollégiumok címtára, tagozatok száma, igazgatói stb.
4. Anyanyelv „államnyelv”, Tanulmányok a nemzetek és nemzetiségek nyelvének egyenrangú használatáról Vajdaságban, (szerkesztette dr. Rehák László), 346 oldal (18 tanulmány), Forum, Újvidék, 1976.
5. Dr. Göncz Lajos: Kétnyelvűség pszichológiája, A magyar–szerbhorvát kétnyelvűség lélektani vizsgálata, Forum, Novi Sad, 1985.
6. Dr. Göncz Lajos: A korai kétnyelvűség hatása a beszédfejlődésre, Hungarológiai Közlemények, 2 vagy 51 (141–174 oldal).
7. Dr. Tóth Lajos: Anyanyelvű oktató- és nevelőmunkánk színvonalának emeléséért (neveléstudomány), Ismeretterjesztő füzetek, Újvidék, 1999. (76 oldal)
8. Mirnics Károly mgr.: Kisebbségi sors, Forum, Újvidék, (139 oldal).
9. Bozóki Antal: Kisebbségi jogok, Dokumentumok és jogrendszer, Forum- Dolgozók Kft., Újvidék, 1995, (tartalmazza a nemzetközi és szerbiai oktatási törvényeket is 1991–93) – 340 oldal
10. Dr. Rehák László: Kisebbségtől a nemzetiségig. (Tanulmányok a nyelvhasználatról is az önigazgatású Jugoszláviában) Forum, Újvidék, 1978–265 oldal.
11. Dr. Szeli István: Az erózió ellen (tanulmányok, esszék), Forum, Újvidék, 1986 (223 oldal)
12. Hogyan tovább a háború után? A vajdasági magyar szellemi élet kör-, kor- és kórképe 92/93, Jugoszláv Művelődési Szövetség, Magyar Szó kiadványa, Újvidék, 1993. 280 oldal.
13. Létünk (társadalom, tudomány, kultúra) folyóirat, Forum, Újvidék. 1972/5; 1988/5; 1990/6; 1991/ 4–5; 1992/1; 1994/1–2;
14. Vajdasági marasztaló, Magyarságkutató Tudományos Társaság, Szabadka, 2000, (szerkesztette Gábrity dr. Molnár Irén és Mirnics Zsuzsa) – 345 oldal, a tartalomból: oktatási intézmények, egyházi hivatalok, civil szervezetek és művelődési egyesületek címtára.
15. Fészekhagyó vajdaságiak, Magyarságkutató Tudományos Társaság, Szabadka, 2001. (szerkesztette Gábrity dr. Molnár Irén és Mirnics Zsuzsa) – 429 oldal a tartalomból: A Vajdaságban és Magyarországon tanuló vajdasági magyar egyetemi hallgatók életkilátásai és migrációs szándékai; A vajdasági magyar áttelepülők sorsa az anyaországban
16. *A vajdasági magyar tudományról és civiltársadalmi szerveződéséről*, dr. Szalma József, In: Magyar Tudomány a Vajdaságban – Tudományos műhelyeink és egyetemi oktatásunk – Szerk. dr. Ribár Béla, dr. Szalma József, Újvidék, 1999, 17–37. oldal.

17. *A reáltudományok jugoszláviai magyar művelői*, Szerkesztette dr. Ribár Béla, Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, Újvidék 1999. A könyv a reáltudományokat művelő kutatóink szakmai életrajzi adatait tartalmazza.
18. *A társadalomtudományok jugoszláviai magyar művelői*, Szerkesztők: dr. Csehák Kálmán és dr. Szalma József, Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, Újvidék, 2000. A könyv a társadalomtudományokat művelő kutatóink szakmai életrajzi adatait tartalmazza.
19. A Szabadkai Pedagógiai Kar megalapításának elaborátuma, Szabadka Önkormányzat anyaga, 2002.
20. A magyar tannyelvű oktatás helyzete, kulcskérdései és távlatai a Vajdaságban, Kiadó Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, Újvidék, 2002.
21. Holnaplátók, Ifjúsági közéletmérés, Kiadó: Magyarországi Magyar Tudományos Társaság, 5 könyvtársorozat, Szabadka, 2002. Lásd Gábrity Molnár Irén tanulmányát: „A fiatal értelmiségképzés lehetőségei”
22. Szövetségi Statisztikai Hivatal honlapja: www.statserb.sr.gov.yu
23. Vajdasági felsőoktatás fejlesztési program, I. rész, Az önálló magyar felsőoktatási intézmény igényét feltérképező tanulmányok gyűjteménye, Budapest, 2002.
24. Vajdasági felsőoktatás fejlesztési program, II. rész, Stratégiai vázlat, Határon Túli Oktatás Fejlesztéséért Programiroda, Budapest, 2002.
25. Kisebbségi létjelenségek, Magyarországi Magyar Tudományos Társaság, Szabadka, 2003. (szerkesztette Gábrity dr. Molnár Irén és Mirnics Zsuzsa).
26. Vajdasági magyar felsőoktatási konferencia, Szabadka, 2003. november 21-22; Magyar Nemzeti Tanács honlapja: www.mnt.org.yu
27. A Szabadkai Egyetem alapításának indoklása, a szabadkai önkormányzat Képviselőtestülete által kinevezett Kezdeményező Bizottság elaborátuma, 2004.